

ad 34500, V, E, e

80 / 137/20

Egiptovska bolezen

na očeh, in sredstva, s katerimi
je moč se boriti zoper njo.

Spisal

Dr. Friderik Keesbacher,

e. kr. vladni svetnik in zdravstveni poročevalec
za Kranjsko.

V Ljubljani.

Natisnila in založila Klein in Kovač.

1890.

030047216

Egiptovska bolezen na očeh (Trachom), in sredstva, s katerim je moč se boriti zoper njo.

Vvod.

Med tem, ko se je egiptovska bolezen na očeh še pred par leti zelo redkokrat pri nas nahajala, počela se je razširjati v zadnjem času vedno bolj in bolj, da nastopila je v nekaterih občinah vprav epidemično.

Ker je ta bolezen zelo kužna (nalezljiva) in nevarna, bati se je vsakako, da ne bi se še bolj razširila, ter tako spravila premnogo ljudi v nevarnost, da oslepe.

Sicer so oblasti vže vse potrebno ukrenile, da se na tej bolezni oboleli zdravniško zdravijo in kolikor je mogoče tudi od ostalih zdravih odločijo, skrbi se tudi za to, da ne bi se ona še bolj raztrosila, a kakor vže znano, zaman so več ali manj vsi taki ukrepi, da ni ljudstvo, da ni posameznik pri volji, te naredbe podpirati, se po njih ravnati, skratka, da ne skrbi vsakdo po svoji moči za njih točno izvršitev.

Tako sodelovanje od strani ljudstva pričakovati se pa sme samo takrat, ako je ono dovolj poučeno o svojstvu bolezni, o nje nevarnosti, o sredstvih, s katerimi se zamoremo nje obvarovati, s katerimi se zamoremo uspešno proti njej boriti — sploh, ako vsakdo .ve in zamore ceniti ukrepe, dane od oblasti.

To doseči, namen ima ta spis, ki je sestavljen po večletni lastni izkušnji na podlogi odlikovane knjige Dr. Ernest Fuchs-a „Die Ursachen und Verhütung der Blindheit“. *)

Zakaj da se imenuje ta bolezen „Egiptovska bolezen“.

Ime „Egiptovska bolezen na očeh“ sledi od tod, ker se je poprej splošno mislilo, da je bila ona prvikrat v Evropo zanešena po vojakih Napoleon-a I., ki so v Egiptu na tej bolezni oboleli. V istini nahajala se je ta bolezen vže poprej v Evropi; obolenja v imenovanej armadi vzbudila so le prvikrat zanimanje in pozornost na njo.

Svojstvo te bolezni.

Egiptovska bolezen na očeh — zdravniki nazivljejo jo tudi Trachom — je vnetje očesne vezne kožice.

Kadar se ta kožica vname, postane ona in večkrat tudi oko rudeče, pri dolgotrajnem vnetji zabrekne (zateče) ta kožica, ter zadobi čestokrat mesnato barvo.

Da oko postane rudeče, da zabrekne vezna kožica, to se pokaže več ali manj vsikdar pri vnetji očij (vezne kožice), to toraj nikakor ni vprav znamenito za egiptovsko bolezen na očeh.

Kadar pa nastanejo v vneti vezni kožici hladetinasta (žolčasta), žabjim ikram podobna zrnca, takrat še-le govoriti smemo vprav za gotovo o napominjani bolezni. Ti pojavi

*) Wiesbaden, Verlag von J. Bergmann 1885.

pa tudi pri Trachom-u ne nastopijo takoj iz početka, tako, da takrat ni moči razločiti navadnega vnetja vezne kožice od egiptovske bolezni. Spočetka vnetja vidimo, ako spodnjo trepalnico malo navzdol nategnemo ali gorenjo zaobrnemo, vezno kožico — to je kožica, ki spoja obrvi z očesom samem in se razprostira tudi ob beločnici (belo v očesu) do roženice (roženica je namreč prozorna krožna kožica na sredi očesa, kroz katero vidimo šarenico s krožnim predorom, s takozvano zenico ali bunčico) — mi vidimo torej vezno kožico več ali manj rudečo, zateklo; večkrat zarudelo in zabreklo je tudi vže belo v očesu (beločnica). S časom postane ta kožica vedno bolj rudeča, žametasta in še-le po daljnem času počno se prikazovati, osobito na notranji plati gorenjih trepalnic, znamenita (hladetinasta), žolčasta, žabjim ikram podobna zrnca in sedaj, kakor vže rečeno, govoriti še-le smemo o egiptovski bolezni.

Ker se torej ta bolezen spočetka ne da razločiti od navadnega vnetja očesne vezne kožice, treba v krajih, kjer se Trachom pogosto nahaja, pri vsakem vnetji očesne vezne kožice zelo opasno postopati; mogoče je namreč, da je tako vnetje vže početak Trachom-a. V takih krajih treba torej — kakor bode še pozneje povedano — vsak očesni katar (nahodno vnetje vezne kožice) takoj oblastvam naznaniti in zajedno izkati za dotičnika zdravniške pomoči.

Kako dolgo traja ta bolezen in kakšen izid da lahko zadobi.

Egiptovska bolezen je najadno zelo dolgotrajna. Klub skrbnemu in pravilnemu zdravniškemu zdravljenju, minejo

čestokrat meseci, da celo leta, preden ozdravi bolnik; ko imaš vže najboljše nade, da se znebiš kmalo te nevarne in nadležne bolezni, poslabša se ti naenkrat in treba vnovič potrpljenja, da dospješ čez par tednjev zopet na poprejšnje stanje.

Čim prej se zdraviti pričneš, tem bolj smeš upati, da hitreje in gotovo ozdraviš. Med tem, ko ti s početka zdravnik zamore vprav gotovo pomagati, ginejo te nade temveč, čim bolj da je zastarela bolezen; polagoma nastanejo premembe v posameznih delih očesa, vezna očesna kožica počne se sušiti, krčiti, kitaste proge, ki se vedno bolj razširjajo, preprežejo polagoma tudi oko, ki postane zamolklo, prožnost očesa gine in dotičnik oslepi.

Začetek te bolezni in nje nalezljivost.

Kako da nastane Trachom v poprej popolnoma zdravem očesu, to je znanstveno vprašanje, s katerim, ker nima za nas pravega pomena, se ne bomo bavili. Važno pa je vprašanje, je-li je Trachom nalezljiv in kako da se naleze. Danes nikdo več ne dvomi o tem, da je ta bolezen zelo nalezljiva; okuženje pa nastane tako, ako se zanese, bodisi na kateri koli način, izcedek (gnoj, žlema) iz bolnega očesa na zdravo oko. To zgodi se lahko — akoprem zelo redkokrat — neposredno, ako je n. p. siknil gnoj iz bolnega očesa v oko preiskujočega zdravnika, večkrat zanese se pa izcedek posredno n. p. s prsti, dalje ako se skupno umivaš z bolnikom, ako skupno ž njim rabiš brisalke, žepne robce, posteljno perilo i. t. d. Zato pospešuje to bolezen posebno skupno bivanje več oseb (n. p. v vojašnicah, izgojevalnih

zavodih, šolah, bolnicah, kaznilnicah i. t. d.), ker tukaj zanaša se bolezen na navedene načine vprav lahko od jednega na drugega. Da bi se ta bolezen zanesla tudi po zraku, ako namreč bivamo ali spimo v jednej sobi s takim bolnikom, ter dihamo jeden in isti zrak, to pač še ni dokazano.

Zamogli bi se to samo tako predstavljati, da se posušeni gnoj kot prah primeša drugemu prahu v sobi, ter tako pride v oko. Naj že bode to kakor hoče, gotovo je, da pospešuje to bolezen bivanje v slabem in prašnem zraku. V kaznilnicah, bolnicah i. t. d. naletimo vprav mnogokrat na katere očesne vezne kožice, ki so nastali zgolj vsled daljšega bivanja v spridenem zraku; takih bolnih oči prime se pa gotovo laglje kužilo, nego zdravih.

Kakor nečisti zrak, tako pospešuje nalezljivost tudi slaba hrana, sploh neredno in bedno življenje. Tako tudi vidimo to bolezen bolj pogosto med reveži nego med premožniki, no razume se po sebi, da ona tudi tem ne prizanese, kakor hitro se razpostavijo vplivom, ki zamorejo zdravje rušiti. Pa tudi starost upliva na to bolezen. Pri otrocih do šestega leta ne nahaja se ona — kakor omenja Prof. Arlt — vprav nikdar in od tod do 12. leta prav redkokrat; tudi starčkom navadno prizanese, vidimo jo pa največkrat na ljudeh v starosti med 20 in 35 letom.

Nevarnost te bolezni.

Kakor rečeno, oslepi mnogokrat dotičnik vsled egipčevske bolezni in ravno v tem tiči veliki pomen te zavratne bolezni, katera, ako se je razširila čez cele dežele, postane družbinska nadloga za prebivalstvo. Vsled osepnic oslepi

mnogo ljudi, a vendar izračunil je Magnus, da je oslepelo izmed 2528 popolnoma na obeh očeh slepih ljudij, katere je on preiskoval, le 2·21 odstotkov vsled osepnice, med tem, ko je našel 9·49 odstotkov slepcev vsled Trachom-a. No pa tukaj ne gre se zgolj za slepce, pomisliti tudi treba, kako dolgo so bili vsi ti nesrečneži bolni ter nezmožni za delo in nihče ni štel vse one, ki sicer po večletnem bolehanji niso popolnoma oslepili, katerim je pa za celo življenje preostal oslavljen vid.

Kako izgubo na času in premoženji ne provzroči torej ta bolezen, ako nastopi v večjem okrožji, ako nastane epidemično?

Kako se obvarovati te bolezni, kako se boriti zoper njo.

Z ozirom na spredaj navedeno, vriva se nehoté vprašanje, kaj da je moč storiti zoper to bolezen, kako da je moč zaprečiti, da ne-bi se razširila.

Izkušnja nas uči, da se zamoremo boriti proti tej bolezni in to še celo vprav vspešno, zna se, da samo takrat, ako celokupno delujejo vsi vdeleženi krogi, oblastva, prebivalstvo in vsaka posamezna obolela oseba.

Izvršiti imamo pri tem dve nalogi:

1. Zabraniti, da se bolezen ne raznaša, in
2. zdraviti obolele.

Prvo doseči se da uspešno, ako bolne ločimo od zdravih. Povsod, kjer se to ne da izvršiti, treba vsaj se ogniti vsega, kar zamore posredovati prenesitev kužila od jednega na družega, tako n. p. pretesnega skupnjega pre-

bivanja, skupne vporabe brisalk, perila i. t. d., uničiti treba ali vsaj razkužiti vse obveze in cunjice, s katerimi se je obvezovalo ali brisalo in snažilo bolno oko. Treba je nadalje, da prav pridno in zdatno zračimo sobe, v katerih skupaj biva več ljudij, konečno treba poučiti bolne in njih okolico o kužnosti in nevarnosti te bolezni. Da se to doseže namen je ravno tega spisa. Zajedno se opozarja o tej zadevi na odlok vis. c. kr. dež. vlade Kranjske z dné 12. maja 1888, št. 5124, ki je bil vsem oblastvam naznanjen in v katerem se je vprav na drobno razpravljalo o upomočkih zoper to bolezen.

Naredbe nasproti obolelim vojakom.

Razmotravajoč, kako da je moč o tej zadevi ustreči tirjatvam higijene v zavodih in med ljudstvom, ne mislimo nikakor naštetih vsih naredeb, katere so potrebne vojakom, nastanjenim v vojašnicah, ker to pač ni namen tega spisa, nas zanima samo vprašanje, kako treba postopati nasproti vojaku, ki pride domov na dopust, bolan na egiptovski bolezni na očeh, ki zamore torej okužiti obližje.

O tej zadevi imamo vže vprav točne predpise.

Visoko c. kr. notranje ministerstvo prijaviło je z odlokom dné 15. januarija 1853, št. 29131, v sporazumljenji z vis. c. kr. vojnim ministerstvom celo vrsto takih naredeb, ki imajo namen, da se na dopustu bivajoči z egiptovsko bolezniijo okuženi vojaki tudi doma nadzorujejo. (Odlok vis. c. kr. deželne vlade Kranjske dné 19. januarija 1853, št. 5933).

Z odlokom vis. c. kr. notranjega ministerstva z dné 28. julija 1884, št 11697, (odlok vis. c. kr. deželne vlade

Kranjske dné 5. augusta 1884, št. 7391) spremenjen je bil gori navedeni ukaz v nekaterih točkah, katere, kolikor se tiče sodelovanja občin in zdravstvenih organov pri nadzoru na dopustu bivajočega trahomatoznega moštva, so naslednje:

Točka 6: Da je moč takoj zapaziti, ako bi se bila bolezen na dopustnikovih očeh med potom shujšala, preišče naj se vsak vojak dopustnik, potem ko dospe na svoj dom, še enkrat od vojaškega ali, ako tega ni, od civilnega javno nastavljenega zdravnika. V to svrho mora ono vojaško oblastvo, ki je izdalo vojaški potni list, obvestiti zajedno dotično politično lokalno oblastvo o prihodu dopustnika in o vzrokih, radi katerih da je bil odposlan na dopust.

Točka 7: Naj se dopove možu pred odpustom iz bolnice, da se v slučajih shujšanja njegove boleznii takoj oglasi pri najbližnjem javno nastavljenem zdravniku.

Točka 8: Ako se napominjana bolezen tako zelo shujša pri vojaku, na določen čas na dopustu bivajočem, ki pa ima še prezentno služiti, da se je bati, da bi vtegnil raztrositi bolezen, odda naj se brž ko mogoče v najbližnjo vojaško bolnico, ako ni zagotovljeno, da se zamore dotičnik doma — se-ve da na svoje lastne troške — primerno po zdravniku zdraviti in oskrbovati; pod enakimi razmerami oddajo naj se taki bolniki, ki so trajno na dopustu ali v rezervi, v bližnjo civilno bolnico.

Točka 9: Krajna oblastva in s posredovanjem le-tih zdravniki, ki so v kraji ali okraji javno nastavljeni, imajo nalog, da se prepričajo o vsakratnem zdravstvenem stanji vseh takih, v njih okrožji bivajočih bolnikov, kakor tudi o tem, je-li se ne prikazuje kak slab vpliv na ostalo ljudstvo.

Naredbe v civilnih zavodih.

Med zavodi, ki so vprav važnega pomena za to bo-
lezen in njeno razširjanje, spadajo otroške varovalnice, otroški
vrtovi, vzgojevalnice in sirotišča, šole, javne, osobito pa za-
sobne, potem ujetnišnice in zapori, bolnice i. t. d. V vseh
takih zavodih treba takrat tem bolj paziti, ako se nahaja
Trachom vže v njih obližji.

1. Taki zavodi zadostovati morajo v obče vsim terjatvam
higijene. Sobe naj bodo dovolj prostorne in zračne. Paziti
treba posebno na to, da ima vsak posameznik svojo lastno
umivalno posodo — narbolje je pač, ako se zamore zvršiti
umivanje v tekoči vodi —; razume se ob sebi, da mora
vsakdo imeti lastno brisalko. Za nekatere epidemije, ki so
nastale v zavodih, dokazalo se je, da se je vršilo razšir-
jevanje po umivalni vodi in brisalkah.

2. Po zdravniku naj se preiščejo oči vsakterega, ki
se ima sprejeti v kak zavod. Ako se ne strinja s smotrom
zavoda, odklonijo naj se bolni na Trachom-u, drugače treba
postopati ž njimi po navodilih, navedenih pozneje.

3. V krajih, v katerih se pogosto nahaja Trachom,
vpelje naj se zdravniško preiskavanje vseh v zavodu stan-
ujočih oseb in to zvršilo naj bi se tem bolj pogosto, čim
več da je slučajev Trachom-a v zavodu ali v okolici.
Ker ima vsak večji zavod skoraj da vže itak lastnega
hišnega zdravnika, stale bi take vizitacije le prav malo,
drugače naj bi bila prisiljena vodstva zavodov, da puste
vsaki sumljivi slučaj obolenja na očesu takoj preizkati po
zdravniku.

4. Najtežje da se izvršiti ločitev na Trachom-u obo-
lelih od zdravih. V zavodih, v katerih je več slučajev Tra-

choma, treba ustanoviti za to poseben oddelek — bolni so tako popolnoma ločeni od zdravih in ne pridejo v nikako dotiko z njimi —, ako je bolezen posebno razširjena, trebalo bi v ta namen posebne hiše (bolnice za silo).

Kjer pa se ne dajo popolnoma ločiti bolni od zdravih, oddati se imajo v bolnico oni bolniki, ki so posebno nevarni za obližje — to so oni, katerim se zelo cedi iz očij —, ostali, to so oni, katerim se prav nič ali le vprav neznatno izceja iz očij, smejo vsaj čez dan skupaj bivati z zdravimi — se-ve da, ako se pri tem previdno postopa —, nikdar pa ne smejo spati bolni s zdravimi v jednej sobi.

5. Nikdar se ne smejo odpuščati neozdravljeni na dom, kjer ne le samega sebe zanemarjajo, ampak tudi bolezen zaneso v rodbino. Mesto, da bi se trachomatozni do popolnega ozdravljenja obderžali v zavodu, bolj umestno bi bilo vsakako, ako bi se ustanovile za take posebna zdravišča, kar pa vsakako stane mnogo denarja. Kar se tiče vnanjih učencev ali gojencev, razpostavljeni niso vsled šole nikaki nevarnosti da bi se okužili, ako se pazi na to, da se pravočasno zavrne vsak tak učenec, kateremu se zelo poceja iz očij.

Dokler nimamo pri nas lastnih šolskih zdravnikov, kakor jih vže imajo drugod, naj bi se zdravnikom naročilo, da preizkujejo oči učencev, kakor se je to zgodilo v Ljubljani od strani magistrata za vse ljudske in od strani vlade za srednje šole. Na deželi izvrše naj to in sicer v srednjih šolah državni uradni, v ljudskih šolah dotični okrožni zdravniki; zadnje treba v kolikor je združeno tako preizkavanje s potovanjem, v to od dotičnega zastopa zdravstvenega okrožja posebej odškodovati.

Taki zdravniki imajo nalog:

- a) V določenih časih preizkavati oči učencev; kolikokrat se sme to izvršiti, zavisi od tega, je-li se v dotičnem kraji nahaja pogosto Trachom ali ne, eventualno imajo naznaniti učitelji zdravniku na očeh bolne učence.
- b) Zdravnik določi, je-li sme učenec šolo obiskovati ali ne. Prvo dovoliti se sme samo za lahke nenevarne slučaje, pri katerih se ne poceja iz očíj.
- c) Vsi oboleli učenci se morajo pustiti od zdravnika zdraviti. Starši odgovorni so za to, da se, ako je le sploh mogoče, redno zdravijo oboleli otroci.
- d) Zdravnik odredi, kedaj da sme učenec zopet v šolo.
- e) Ako nastopi Trachom epidemično, naj se šole eventualno zatvorijo.

Naredbe nasproti ostalemu civilnemu prebivalstvu.

Največje ovire stavijo se na pot pri zatiranju Trachom-a med prosto živečem civilnem prebivalstvom. Čestokrat zadržuje trachomatoznega oddaljenost od zdravnika, čestokrat njegov posel in čestokrat tudi mržnja in malomarnost, da se redno ne zdravi, posebno, ker je zdravljenje vže itak samo na sebi tako dolgotrajno, da se tudi najbolj vstrajnemu časih vse pristudi.

Kljub temu priporočajo se nastopne naredbe, ki imajo namen zabraniti vsaj razširjevanje te bolezni:

- a) Vsak zdravnik, v mestu kakor na deželi, dolžan je oblastvu naznaniti vsak slučaj Trachom-a; za časa epidemičnega postanka te bolezni zglasiti ima zdravnik tudi vsako za Trachom tudi le sumljivo obolenje.

- b) Predstojnik občine obvestiti mora pristojno politično oblastvo o vsakem znanem ali naznanjenem mu pod a) navedenem slučaju. V krajih, kjer bi nastal Trachom epidemičen, treba to takoj v dotičnih in obližnjih občinah zglasiti, ljudstvo o tej bolezni poučiti ter na to siliti, da vsakdo takoj naznani občinskemu predstojniku vsakteri slučaj obolenja na očesu.

Občinski predstojnik naznaniti ima, kakor vže rečeno, to dotičnemu političnemu oblastvu, ter zajedno skrbeti za to, da se, ako se še to ni zgodilo, oboleli po okrožnem zdravniku eventualno na svojem domu samem preiščejo. Ako potreba, posebno, ako bi bilo več slučajev zajedno v jednom kraji, odredi naj tudi politično oblastvo uradnega zdravnika, da na mestu samem bolne preišče ter o bolezni dalje pozvedava.

Dotični preizkovalni zdravnik, bodisi okrajni ali okrožni, pregledati ima vsikdar, ako se na Trachom-u oboleli nahaja v rodbini, tudi vse ostale v rodbini, ter tudi te poučiti o svojstvu bolezni in jim razložiti nujno potrebo, da se za slučaj obolenja počno takoj zdraviti. Vsakako treba vse poučiti o tem, kako da je moč zabraniti raznašanje te bolezni. Ako je dotičnik nastanjen v prenočišči, v gostilni i. t. d. naj se isto tako preiščejo vsi, ki žnjim stanujejo ter opozorijo na nevarnost. Od lastnika prenočišča, gostilne, naj se tirja, da dobi vsak prebivalec posebej umivalno posodo, brisalko i. t. d.; ako bi se to ne zgodilo, naj se postopa uradno nasproti posestniku.

c) Zdravitev naj se bolniku olajša kolikor je to le mogoče; zdravnik naj določi gotove ure na dan, v katerih da zdravi bolne na očeh. V krajih, oddaljenih od sedeža zdravnika, v katerih bi se pa vendar nahajalo več bolnikov, treba da zdravnik tja pride v določenih dnevih in tam zdravi vse v obližji bivajoče na očeh bolne, ki se v to svrho vsi lahko takrat tudi snidejo v gotovi določeni narbolj priležni hiši. Zdravitev je za revne brezplačna.

Kako da se zdravi ta bolezen, to je stvar zdravnikova in omenimo samo še to, da je v takem slučaju zelo škodljivo in kvarno vsako vtikanje po neverščakih (mazačih), pred katerimi torej prav odločno svarimo; sicer je pa dolžnost oblastev, da z vso strogostjo postopajo v konkretnem slučaju nasproti dolžnim.

